dolmabahçe'den oxford ve eton'a

Emre Aracı

Dolmabahçe'de 19. yüzyıldan kalma bir gece

Manş denizinden müthiş bir fırtınanın estiği bir gecenin ardından sakin ve güneşli bir sonbahar sabahı kaleme almaya başlıyorum bu satırları. Sararmış yapraklar uçuşuyor etrafta. Dün geceki yağmur damlalarının lekesi hala penceremde. Masamda Sultan V. Murad'ın kendi kaleminden çıkma notalarının mikrofilm baskıları. Arkada Beethoven'ın Missa Solemnis'i çalıyor kısık bir sesle. Bilgisayarımı açıyorum. Ateş Orga'dan bir e-posta gelmiş. *"Andante'deki köşem için bir yazı düşünüyorum"* diyor Fransa'da, Alplere bakan yeni adresinden. Ben de Fransa'nın karşı sahillerinde aynısını yapmak üzereyim ve işte bu ifadeler dökülüyor belleğimden. Ne enteresan ki ikimiz de ülkemizden uzaklarda, ülkemizin müzik kültür ve tarihini yaşıyor, yaşatmaya çalışıyoruz. Nitekim Türkiye'de de pek çok kişinin Internet üzerinden dinleyebildiği İngiliz **Classic FM** radyosu iki gece evvel **"Turkish Night"** adında üç saatlik bir program düzenledi ve sanırım buna sebep Sarband grubunun son albümü **Dream of the Orient** ve benim Warner Classics'den çıkan **Invitation to the Seraglio** CD'si idi. Nick Bailey'nin hazırlayıp sunduğu programda İngiliz halkına klasik müzikte Türk motifleri içeren standart repertuvarın dışında bilinmeyen eserler de dinletildi. Mozart'ın **Saraydan Kız Kaçırma** operası uvertürü ve aynı operadan son perdenin yanı sıra, Herbert von Karajan idaresindeki Berlin Filarmoni Orkestrası eşliğinde Anne-Sophie Mutter'ın seslendirdiği La majör K 219 Keman Konçertosu, Beethoven'ın **Atina Harabeleri**'nden **Türk Marşı** bilinen eserlerdi. Ancak Ippolitov-Ivanov'un 1930'larda bestelediği Opus 62 **Türk Fragmanları**'nda Cihat Aşkın'ın kemanından dinlemeye alışık olduğum **Kız belin incedir ince** türküsünün hoş bir aranjmanını duymak son derece etkileyiciydi.

İstanbul Oda Orkestrası Emre Aracı yönetiminde Dolmabahçe Sarayı Muayede Salonunun balkonunda prova sırasında

Programda bizim CD'mizden de üç parça yer aldı – Henry Goodban'ın **Ömer Paşa Valsleri**, Luigi Arditi'nin **Inno Turco**'su ve Charles d'Albert'in **Constantinople Quadrille**'i. Kırım Savaşı bağlantısı, program yapımcılarının ilgisini çekmişti anlaşılan. Londra Osmanlı Saray Müziği Akademisi adında bir topluluk olduğunu görmek onları daha da hayrete düşürmüştü. CD kitapçık notlarımızda yaylı aranjmanların bir tür Osmanlı devrindeki harem orkestralarına atıf olduğunu yazmış olmamız nedense bu kaydın tamamen hanımlardan oluşan bir orkestra tarafından yapıldığını söylettirdi Nick Bailey'e. 21. yüzyıl sanatsal arayışın içinde neden olmasın böylesine bir düşünce? Hem çok egzotik, hem de fazlasıyla ticari. Hem de dekolte hanımların CD kapaklarında bol bol poz verdikleri bir satış kampanyası ortamında. Tarafımdan derhal giden bir e-posta canlı programda bütün doğruları yerine koydu. Ancak Nick Bailey düzeltmenin ötesine giderek Doğu-Batı arasında yaşanan gerginlik ortamında, böylesi programların öneminin altını çizdiğim e-postamın tamamını da dinleyicileriyle paylaşmaktan geri kalmadı. Kurulan sanal bağ sayesinde hem hata düzeldi, hem de bir dostluk oluştu. Çoğu zaman hakkımızı aramamaktan kaynaklanıyor düzeltilme teşebbüsünde bulunulmamış hatalarla tarihe mal olmak. Az mı "Arıcı" olarak görüyorum soyadımı sağda solda, hem de kendi ülkemde.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'yle entegrasyonunun kızıştığı bir dönemde sanatsal faaliyetlere de bunun bilincinin yansıması çok önemli. Avrupa doğru yoldur, yanlış yoldur – bunlar tartışılır, ama önemli olan iletişimin her zaman, her boyutta ve her kültürle var olmasıdır. Bunda da bilinçli sanatçıya kendi kulvarında büyük rol düşüyor. Geçtiğimiz Haziran'da NATO'nun İstan-

bul zirvesi öncesinde enteresan bir teklif geldi. Dolmabahçe Sarayı'nda Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer'in himâyelerinde Türkiye'ye gelecek olan bütün devlet başkanları ve eşlerine verilecek olan akşam yemeğinde bir konser vermem isteniyordu. Orkestra Dolmabahçe'nin tavanı 53 metre yüksekliğindeki muazzam Muayede Salonu'nun balkonuna yerleşecekti. 17 kişilik İstanbul Oda Orkestrası yaylıları katedral boyutlarındaki bu taht salonunda nasıl duyulacaklardı? Sonra müzik, yemek esnasında çalacaktı. Sanatsal prensipleri ve çizgiyi etkileyen bir unsurdu bu şüphesiz. Ama Osmanlı'nın saray adabına göre o balkonda merasimlerde orkestralar zaten çalardı. Dolayısıyla Dolmabahçe'de böyle bir ortamda, hayatlarını araştırarak eserlerini kaydettiğim Donizetti ve Guatelli Paşa'ların bir zamanlar orkestra idare ettikleri aynı makamda, o gece görev alacak olmak bana sanki o merhum insanlardan yollanmış bir hediye gibiydi. Ve programa da, uygun olduğu şekliyle onların bestelediği marşlar girdi.

27 Haziran akşamı Dolmabahçe Sarayı'nın 56 dev sütunla çevrili Muayede Salonu, tavandan sarkan 4.5 tonluk ihtişamlı kristal avizenin pırıltısı ve mum ışıkları altında aynen Çaykovski balelerinde görülen balo sahnelerinin canlandığı bir gece gibiydi. Orkestra yerini almış, provalar yapılmış ve muhteşem akustiğe hepimiz hayran kalmıştık. Devlet başkanları içeri girmeye başladığında İtalyan asıllı Fransız besteci Jean-Baptiste Lully'nin 1670 yılında bestelemiş olduğu **Türk Merasim Marşı**'nı çalmaya başladık. XIV. Louis'nin sarayından çıkma 334 senelik bir Türk marşı ile Bush, Blair, Chirac ve diğer devlet başkanları Dolmabahçe'nin göz kamaştırıcı muayede salonuna girerlerken Boğaziçi'ne dizilmiş olan savaş gemileri esasında bu insanların bizlere nasıl bir dünya hazırlamış olduklarının ironik bir hatırlatmasıydı. Hepimizin cebinde NATO tarafından verilmiş olan hologramlı güvenlik kartları, üzerlerimizde frak ve 21. yüzyılda 19. yüzyıldan kalma bir gece yaşıyoruz. Tezatlar çok ama hepsinin üzerinde ülkemizin bütün değerleri ve potansiyelini gözler önüne sermeye çalışıyoruz.

Konserin ana fikri Klasik Batı Müziğinde Türk temaları, Türk müziğinde Avrupa motifleri; CD'lerimde bugüne kadar kaydettiğim eserlerden seçmeler. Mozart ve Beethoven'ın Türk Marşları, Sultan Abdülaziz ve V. Murad'ın valsleri. Protokol icabı arka fonda duyulması gereken müzik parçaları bittikçe devlet başkanlarından yükselen alkışlar amacımızda biraz olsa da başarıya ulaşabildiğimizin göstergesi idi. Muazzam mönüyü hazırlayan Vedat Başaran'ın ifadesiyle "sanki imparatorluk yağıyordu masanın üzerine". Nitekim yemek bitiminde orkestrayı temsilen aşağı indiğimde Cumhurbaşkanımızın tebriki ardından önce Jacques Chirac ayağa kalkıp yanıma geliyor, ardından da George W. Bush. Kısa görüşmemizden aklımda kalan "*God bless you [Tanrı seni korusun]*" oluyor. Konserden sonra yalnız iki liderden teşek-

George Bush'la

Jacques Chirac

kür mektubu aldım: bunlar Tony Blair ve Jacques Chirac'tan geldi. Elysée Sarayı'ndan yollanan mektup bilhassa beni etkiledi, çünkü mektup Fransa Cumhurbaşkanı'nın kendi imzası ve el yazısını içeriyordu. Diplomatik görgü dedikleri bu olsa demek. Özellikle Lully'nin marşından çok etkilendiğini dile getiriyordu Chirac ve İstanbul Oda Orkestrası'na teşekkür ediyordu. Türk basını sadece enginar ve lüfer dolmasının zaferini yazarken, çok şükür Andante vasıtasıyla o tarihi gecenin müzik boyutunu da altı ay sonra böylece okurlara iletebiliyoruz.

Cihat Aşkın'ın Oxford konseri

Geçtiğimiz aylarda ise Dolmabahçe'den çok uzaklarda, bir başka konserde, yine Türk temaları değişik bir şekilde irdelendi. 23 Eylül akşamı Cihat Aşkın, piyanist Gülden Teztel'in eşliğinde Oxford Üniversitesi'nin St. Antony's Koleji'nde bir resital verdi. Benim de konuşmacı olarak eserleri takdim ettiğim ve Oxford Üniversitesi Modern Türkçe Programı'nın düzenlediği bir konferans kapsamında gerçekleşen konserin başlığı **"Echoes of Tradition in Modern Turkish Music" [Modern Türk Müziğinde Geleneksel Müziğin İzleri]** idi. Resitalin ilk yarısında Saygun'un Demet süiti, Ekrem Zeki Ün'ün solo keman için 1972 yılında bestelediği **Yudumluk** adlı eseri, Aşkın'ın araştırmaları sonucu ortaya çıkarttığı Seyfeddin Asal'ın **Zeybek**'i ve son halife Abdülmecid Efendi'nin **Elegie**'si seslendirildi. İkinci yarıda ise Muammer Sun'un 1955 tarihli keman ve piyano için üç parçası, Server Acim'in **Sonatina**'sı ve Yalçın Tura'nın **Ballade**'ı seslendirildi. Ayrıca benim solo piyano için bestelediğim **Prelude alla Turca**'nın dünya prömiyeri yapıldı.

Aralarında Geoffrey Lewis, Andrew Mango, Norman Stone, Feroz Ahmad ve Erik-Jan Zürcher gibi Türkiye üzerine değerli çalışmaları bulunan saygın bir akademisyen topluluğu önünde gerçekleşen konser, Cumhuriyetin müzik politikasının ışığında veya sonucunda ortaya çıkan yapıtların değerlendirmesi açısından büyük ilgi uyandırdı. Aşkın ve Teztel, sadece birbirlerine uyumlu icralarıyla değil, hassas ve lirik yorumları ile de büyük beğeni topladılar.

Cihat Aşkın (solda) ve Emre Aracı

Oxford konseri sonrası toplu görüntü

Eton koleji'nde bir akşam yemeği

İngiltere'de müzik eğitiminin köklü bir geçmişi var şüphesiz. Ülke çapında genel okul eğitimi içerisinde müzik son derece önemli bir yere sahip. Geçenlerde Eton kolejinde **"Masters' Guest Night"** dedikleri geleneksel akşam yemeğine katıldım. Eton malum İngiltere'nin en köklü ve bugün de geleneklerin sıkıca korunduğu bir eğitim kurumu. Prens William ve Prens Harry de dahil olmak üzere kraliyet ailesinin pek çok üyesinin yetiştiği bu okulda öğrenciler hala "morning coat" denilen fraklar giyip, beyaz papyon bağlıyorlar. Hocalara ise "master" deniyor. Ben Edinburgh Üniversitesi'nde beraber okuduğum, Boğaziçi Mehtapları konçertomun dünya prömiyerini yapan ve sonradan da Eton'a master olan Christina Ball'un davetlisiydim. Mum ışıklarıyla bezeli tarihi salondaki yemekte bir de kısa konser gerçekleşti. Tema ise Etonian bestecilerdi. Fazla uzağa bakmaya gerek yok. İngiliz Milli Marşı ve **Rule Britannia** gibi milliyetçi eserlere imza atmış olan Thomas Arne (1710-78), OE (yani Old Etonian) gecenin bestecisiydi. Konserde Masque of Alfred'den bölümler dinledik. Yemek, kütüphanenin gezilmesiyle başladı ve ardından müzik müzesi gezildi.

Eton'da müzik master'ı olarak çalışmaya hazırsanız, pazar da dahil haftanın yedi günü hizmet vermek ve ders verdiğiniz süre boyunca devamlı siyahlar giymek zorundasınız. 1440'ta VI. Henry tarafından Windsor'da kurulan okul bugün de sanki aynı havada. Pazar sabahı okul şapelinde katıldığım ayinde ise Eton'un öğrenci korosunun ihtişamı, müziğin burada nasıl yedi günlük bir çalışma temposu ihtiyacını getirdiğini ve okuldaki yaşam tarzının ayrılmaz bir parçası olduğunu bana göstermeye yetti. İlahi bir sesti bu oğlan korosundan işitilen ve ben bütün seremoni boyunca Cambridge'deki King's College şapelinin tavanını andıran "fan-vault" dedikleri mimariye bakarken gözümün önüne Dolmabahçe'deki gece geldi. Esasında biz de o gece bir Old Etonian'ın müziğine kısaca yer vermiştik devlet başkanlarına sunduğumuz konserde. Öyle ya, Guatelli Paşa'nın 1863'te bestelediği **Osmanlı Sergi Marşı**, Old Etonian Thomas Arne'ın **Rule Britannia**'sını içerir. İşte hepimiz kendi alanımızda hayat ve kültürler arası bu bağları arayıp bulmaya uğraşsak belki dünya bugün daha barış dolu bir yer olurdu. Chirac'ı da etkileyen İstanbul'da Lully'nin müziğini duymak değil miydi? Eton'dan ayrılıp, geçmiş bir devrin silik ihtişamının hâlâ hissedilebildiği Windsor'un eski Kraliyet İstasyonu'nda tek başıma dönüş trenine bindiğimde kulağımda Guatelli Paşa'nın **Osmanlı Sergi Marşı** ve Arne'ın **Rule Britannia**'sı vardı.